

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2013

**LATVIAN
HIGHER LEVEL**

Wednesday, 19 June

09:30 - 12:30

Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz visu trīs daļu jautājumiem. Atbildiet saviem vārdiem, balstoties uz tekstu. Rakstiet pilnos, pareizos teikumus. Visām atbildēm jābūt latviski.

Ja es kļūšu slavens

Maksimālais punktu skaits – 100

1. Toms Kreicbergs (25) laiž klajā latviski iztulkotu savu stāstu izlasi "Dubultnieki un citi stāsti". Amerikā, kur pavadījis astoņus gadus, viņš cer izdot pirmo romānu - uzrakstītu angļu valodā .
2. Uz sarunu Toma Pārdaugavas mitekļi uzprasos pati. Šķiet tik interesanti ieraudzīt, kā Latvijā integrējas cilvēks, kurš šeit atgriezies brīdī, kad visi brauc prom.
3. Pirms astoņiem gadiem pabeidzis prestižo Rīgas 1.ģimnāziju, viņš ieguva stipendiju studijām Rīda koledžā Portlendā, Oregonā, arī aizdevumu no fonda *Jaunā akadēmija*. Vecāku dzīvokli šajā mājā, stāvu zemāk, pameta ambiciozs padsmiņgadnieks. Šāgada maijā - jau savā personīgajā platībā - čemodānus izpakoja jauns vīrietis. No papes kastes viņš izcēla arī stikla statueti: Amerikas fantastikas literatūras žanra augstāko apbalvojumu *Nākotnes rakstnieki*, ko 2009.gadā bija saņēmis Holivudā. Toms šķiet vecāks par saviem nepilnajiem 26 gadiem, erudīts un apvaldīts, intelektuāli aristokrātisks. Amerikā ieguvis fizikas bakalaura grādu, viņš, kā pats smejas, pieder eksakto zinātņu klanam.
4. Arī Tomam varētu piemist laba skolotāja dotumi. Taču 90.gadu beigās, sākot ielauzīties angļu valodā, viņš atklāja citu, valdzinošāku pasauli. «Man ļoti patika fantastika un fantāzijas. Sākumā, protams, sāku lasīt latviski, bet literatūras bija maz. Tolkinam bija iznācis *Hobits*, Volfgangam un Heikei Holbeiniem - *Pasakzeme*. Vienreiz, kad biju slimis, tēvs atnesa mājās grāmatas no Kongresu nama svešvalodu bibliotēkas - Heinleina *Kosmosa kadetus*. Klasiku - *Haklberiju Finu*, *Vinniju Pūku* - lasīju, lai iemācītos valodu.»
5. Rakstīt fantastikas žanrā Toms mēģināja jau 11-12 gadu vecumā. Uzreiz angļiski. Pēc aptuveni gada pievienojās interneta lapai *Online Writing Workshop for Science Fiction and Fantasy*, kur tādi paši iesācēji no visas pasaules apmainījās uzrakstītajiem darbiem, kritizēja cits citu. «Tas bija ļoti veselīgi,» viņš secina. «Pārējie lielākoties bija pieaugušie, kaut gan ne vienmēr daudz spējīgāki par mani. Iesācēji vienmēr raksta diezgan vāji, tāpēc, skatoties uz darbiem, bija grūti pateikt, vai tas ir iesācējs vai gados jauns cilvēks.» Tas bijis aizraujoši - pavisam cita līmeņa sarunas nekā ikdienā un skolā.
6. Valodu viņš izkopa, milzīgos daudzumos patērēdams angļu literatūru - četras, piecas grāmatas nedēļā. Tomēr vēl līdz Amerikas periodam šajā vidē nejutās kā zivs ūdenī. "Mācījos angļu valodu pie Sema Švā. Apguvu standarta amerikāņu akcentu. Tas palīdz arī rakstniecībā. Zinu, kā tas skan un kā izklausās, kāds ir valodas ritms. Nevar taču dzeju rakstīt, ja neapzinies valodas ritmu. Un proza skaistākajos brīžos ir nedaudz kā dzeja. Tai ir jāplūst, tai ir jābūt ritmiskai.» Toma skolotājs ir arī pazīstamais fantastikas rakstnieks Deivids Fārlands. Par Tomu teicis: «Toms Kreicbergs ir izcils jaunais rakstnieks ar spēcīgu nākotnes vīziju. Es nopietni uzskatu, ka viņš kļūs par vienu šīs desmitgades ievērojamākajiem rakstniekiem. "
7. Bet nav tā: rakstnieks pēc formulas uzrakstīja, un, redz, kur tagad ir bestsellers! Ja būtu tik viegli, tad jau visi pēc kārtas tos bestsellerus taisītu. Jābūt idejai, talantam, iedvesmai. Un, protams, ir liels veiksmes elements.»
8. Šķiet, Tomam Kreicbergam dzīve pēdējos gados piespēlējusi tādas iespējas, par kādām cits varētu sapņot visa mūža garumā. Strādādams savas koledžas kodolreaktorā, viņš romantiski apsvēra domu par zinātni. Tomēr pirms četriem gadiem, lai analītisko domāšanu un

matemātikas spējas apvienotu ar daudz dinamiskāku darbu, kur iesaistītas ne tikai iekārtas, bet arī cilvēki, nolēma izmēģināt laimi Ņujorkā, Volstrītā - investīciju bankā, kas strādā ar naftas un dabasgāzes kompānijām. Tur nokļūt nebija viegli - pusgadu Toms meklēja rekomendācijas un kontaktpersonas, apjautājoties īt visiem paziņām. «Tas bija interesanti, protams, redzēju arī Volstrītas krīzi: tūkstošiem cilvēku atlaiž, tirgus kritiens... Lieliska pieredze!» to viņš izsaka ar sajūsmu, kas liecina par piederību citai cunfetei. «Es no tā ļoti daudz smēlos rakstniecībai. Novēroju, kā strādā lielas organizācijas, viņu politiku, darījumus. Kā cilvēki reaģē uz to, ka viņus atļaidīs, plēšas par naudu, par vietām.»

9. «Atnākot no darba, nebija sajūta, ka dzīvē kaut ko nozīmīgu esmu padarījis,» viņš atceras. «Visi vakari aizgāja rakstīšanai. Tas, no vienas puses, bija kaitinoši, no otras, - lietderīgi. Man nebija sevi jādzen, ka vajag strādāt.» Šādos vakaros Toms piedalījās interneta žurnālu konkursos, kur īsā laika posmā bija jā sacer publicēšanas vērts stāsts. «Apsētības tēma ir pamatā lielākajai daļai manu stāstu. Manuprāt, cilvēks, kurš nav ar kaut ko apsēsts, nav īpaši interesants,» viņš raksta pie viena no stāstiem, kas ievietots jaunajā krājumā *Dubultnieki un citi stāsti*. Grāmatas atvēršanas svētki paredzēti 15.decembrī, tās vāks ilustrēts ar spoguļattēlā vērstiem Rīgas un Ņujorkas panorāmas skatiem.
10. Ne tikai atšķirtība no ģimenes, bet arī līdz galam nerealizētā apsētība ar rakstīšanu bija iemesls, kādēļ Toms šopavasār pieņēma lēmumu pāris gadu padzīvot Latvijā. «Protams, strādāt bankā un pelnīt labu naudu ir baigi forši, bet pēc tam, kad aizej mājās, raksti un nevienu cilvēku neredzi, liela jēga no tāda dzīvesstila nav. Bet, ja es nerakstu, ja neesmu produktīvs, man ir ļoti slikta pašsajūta.»
11. Toms Latvijā pavadītajā laikā jau gandrīz pielicis punktu savam pirmajam romānam. «Šis ir pirmais, kas ir pietiekami labs. Tas ir jauniešiem: izklaidējošs, ar kautiņiem, sprādzieniem, robotiem un visu pārējo. Daudz jestrāks nekā stāstu izlase, nav dziļi filozofisks. Rakstu pēc iespējas plašākai auditorijai. Tas arī ir būtisks iemesls, kāpēc angļiski. Un, protams, otrs iemesls - latviski rakstot, ir ļoti grūti cerēt ar to nopelnīt iztiku.»
12. «Rakstot, man ir svarīgi zināt kas patīk cilvēkiem.» «Domāju, arī, ka autoram ir svarīgi būt atbildīgam par to ko viņš raksta. Ja apraksti vardarbību, tā ir jāapraksta ar sekām. Ar realitāti - nekad nav tā, ka sāp tikai otram.»
13. Izbrīnā par Toma racionālo pieeju fantastikas žanram, ko pats nosaucis par apjomīgu metaforu, spriežu: varbūt fiziķa diploms ļauj viņam lasītājus tīt ap pirkstu, risinot grāmatu kā aizraujošu, humanitāriem prātiem līdz galam neatrisināmu vienādojumu?
14. Vispirms Toms cer ar aģentu palīdzību tikt pie romāna publikācijas Amerikā - priekšnoteikumi tam pašlaik esot vislabākie, bet debijai jābūt kvalitatīvai. Ja izdosies, viņš tuvākajā nākotnē uzrakstīs vēl pāris grāmatu. Varbūt pievienosies Holivudas literārajiem «motoriem». Un dzīvos dažādās pasaules vietās, pietiekami bieži esot arī Latvijā.

Fragments no Ievas Puķes raksta „Ir”, 14.12.2011

I daļa

(30 punkti)

Atbildiet uz jautājumiem!

1. **Izskaidrojiet saviem vārdiem frāzes!** (5 punkti)
 - a) čemodānus izpakot (3.rindkopa) -
 - b) zinātņu klans (3.rindkopa)
 - c) varētu piemist skolotāja dotumi (4.rindkopa)
 - d) jābūt iedvesmai (7.rindkopa)
 - e) nebija sevi jādzen strādāt (9.rindkopa)
2. **Izskaidro kāpēc Tomam patika piedalīties rakstīšanas konkursos?** (5 punkti)
3. **Izskaidro kā un kāpēc Toms iemācījās angļu valodu (6.paragrāfs)?** (5punkti).
4. **"Ja būtu tik viegli rakstīt, tad jau visi pēc kārtas tos bestsellerus taisītu". Pamato savu viedokli, kāpēc nav viegli rakstīt bestsellerus?** (5 punkti)
5. « Manuprāt, cilvēks, kurš nav ar kaut ko apsēsts, nav īpaši interesants,»
Komentē šo apgalvojumu, pamatojot savu viedokli un analizē apsēstības lomu viņa dzīvē! (5 punkti)
6. **Toms fantastikas žanru pats nosaucis par apjomīgu metaforu. Analizē šo ideju un pēc tavām domām kā tas ietekmē to , ko viņš raksta pats?** (5 punkti)

II daļa

(30 punkti)

"Autoram ir svarīgi būt atbildīgam par to ko viņš raksta". Kā Toms uzņēmies šo atbildību ?

Komentē šo apgalvojumu, pamatojot savu viedokli ar piemēriem no teksta. (Uzrakstiet vismaz 100 vārdu garu aprakstu)

III daļa

(40 punkti)

Uzrakstiet eseju par vienu no esejām (vismaz 300 vārdu)!

"Toms izpakojot čemodānus, jau kā jauns vīrietis. "

Vai tev ir līdzīga pieredze ? Izskaidro kāpēc / kāpēc nē !

vai

"Ja sekosi sapnim, tava dzīve būs rūgti salds ceļojums."